

МЕЂУНАРОДНА ИЗБОРНА ПОСМАТРАЧКА МИСИЈА Босна и Херцеговина – Општи избори, 1. октобар 2006.

ИЗЈАВА О ПРЕЛИМИНАРНИМ НАЛАЗИМА И ЗАКЉУЧЦИМА

Сарајево, 2. октобар 2006. – Међународна изборна посматрачка мисија (МИПМ) за опште изборе у Босни и Херцеговини (БиХ) је удружени подухват ОЕБС-а, који обухвата ОЕБС-ову канцеларију за демократске институције и људска права (ОЕБС/ИДХР), и Парламентарну Скупштину ОЕБС-а (ОЕБС ПС), те Парламентарну скупштину Савјета Европе (ПССЕ).

Ова изјава о прелиминарним налазима и закључцима је направљена прије завршетка изборног процеса, укључујући табелирање и објављивање финалних резултата, истека законских рокова за разматрање могућих приговора и жалби и постављање изабраних званичника на њихове позиције. Закључна процјена цјелокупних избора зависиће, дјелимично, од провођења ових посљедњих фаза процеса.

МИПМ ће коментарисати кантоналне изборе у Федерацији БиХ (ФБиХ) само у оној мјери у којој они утичу на предсједничке и парламентарне изборе.

ПРЕЛИМИНАРНИ ЗАКЉУЧЦИ

Општи избори у БиХ који су се одржали 1. октобра 2006. године први су избори од Дејтонског споразума који су у потпуности вођени од стране бх власти и представљају напредак у смислу јачања демократије и владавине права. Начин на који су проведени ови избори генерално је у складу са међународним стандардима за демократске изборе.

Нажалост, због уставних ограничења за кандидатуру по основу етничке припадности, ови избори су поново прекршили Протокол бр. 12 Европске конвенције о људским правима (ЕКЉП) и преузете обавезе према Савјету Европе, као и одредбе члана 7.3. обавеза из Копенхашког документа из 1990. године.

У транспарентном процесу, Централна изборна комисија (ЦИК) је регистровала скоро све кандидатске листе које су јој достављене. Укупно 56 политичких субјеката, укључујући политичке странке, коалиције, независне кандидате и листе независних кандидата које представљају један широк политички спектар, надметало се током ових избора, пружајући бирачима веома широк избор.

Бирачи су имали прилику чути веома широк распон различитих ставова, посебно путем телевизијских дебата, додјелом бесплатног медијског простора, те путем штампаних медија. Медији су испунили своје законске обавезе када је у питању додјеливање бесплатног медијског простора изборним кандидатима. Међутим, рестриктивно тумачење законских одредби од стране емитера дјелимично је ограничило емитирање кампања у вијестима, јер су емитери невољко пружали више информација о изборним активностима у својим ударним вијестима.

Изборна кампања је, генерално, протекла у миру, али је била обиљежена оштром националистичком реториком и повременим провокативним изјавама неких кључних изборних кандидата. Последњи дани кампање су протекли у миру, са изузетком растућих тензија између хрватских странака у Мостару.

Уз изузетак раније поменутих уставних ограничења, изборни прописи пружају чврсту основу за провођење демократских избора. Прелаз из активног у пасивни систем регистрације бирача проведен је без тешкоћа и чини се да је добро прихваћен.

Законски услови у вези равноправне заступљености полова на кандидатским листама су задовољени, а од укупног броја кандидата на изборима 37% кандидата су биле жене. Улога жена за вријеме кампање је, међутим, била ограничена. У ЦИК-у, од седам чланова комисије, само један члан је била жена, а 30% предсједавајућих општинских изборних комисија су жене.

Централна изборна комисија је извршила своје дужности на транспарентан и ефикасан начин. Политички субјекти су изразили своје повјерење у професионалан рад Централне изборне комисије и општинских изборних комисија (ОИК), иако су неки изразили своју резервисаност када је у питању процес именованја бирачких одбора. Ове притужбе до данас нису поткријепљене никаквим доказима.

Неких 94% извјештаја МИПМ-а оцјењују гласање као 'добро' или 'врло добро', са 9% случајева презатрпаности и 33% групног гласања. Забиљежени су неки примјери процедуралних неправилности. Током пребројавања, међутим, 26% посматрача је оцијенило овај процес „лошим“ или „веома лошим“, а процедуралне неправилности су често уочаване. Потребно је подузети одговарајуће мјере у циљу исправљања ових неправилности, иако оне не представљају озбиљно кршење Копенкашког документа из 1990. године.

Процес избора би се могао значајно унаприједити свеобухватнијом обуком чланова бирачких одбора. Међутим, општи утисак је да постоји веома позитивно окружење и да је било доста примјера гдје су чланови бирачких одбора уложили знатне напоре да би бирачима омогућили остваривање њихових демократских права.

ПРЕЛИМИНАРНИ НАЛАЗИ

Основне информације

4. маја 2006. године Централна изборна комисија БиХ је заказала опште изборе за 1. октобар 2006. године. Ово обавјештење је дато у законски прописаном року, односно шест мјесеци прије окончања претходних мандата.

Ови општи избори су први избори након ратног периода 1992. до 1995. год., које су у потпуности водиле бх власти. Избори су одржани у оквиру ревидираног законског оквира. Посљедњи сет измјена и допуна Изборног закона усвојен је у априлу 2006. год. Укупно 7.245 кандидата из 36 странака и 8 коалиција, те 12 независних кандидата кандидовали су се на изборима на свим нивоима.¹

¹ Сви подаци су преузети од Централне изборне комисије БиХ

Политичка сцена у БиХ и даље је веома подјелена по етничким линијама, гдје друга питања имају мање значајну улогу. Кључне борбе су се одигравале, углавном, између политичких странака које су се надметале једна против друге у својим етничким заједницама. Тако су се Савез независних социјалдемократа (СНСД), Српска демократска странка (СДС), Партија демократског прогреса (ПДП), и друге српске странке надметале за српске гласове, док су се Странка демократске акције (СДА) и Странка ЗА БиХ (СБиХ) надметале за бошњачке гласове. На хрватској страни, присутна је подјеленост која је узрокована недавним отцјепљењем нове Хрватске демократске уније 1990 (ХДЗ 1990) од Хрватске демократске заједнице БиХ (ХДЗ БиХ). Насупрот томе, неке странке, укључујући и Социјалдемократску партију (СДП), покушале су представити један више мулти-етнички оријентисан профил.

Изборни систем и правни оквир

Државу Босну и Херцеговину чине два ентитета: Федерација Босне и Херцеговине (ФБиХ) и Република Српска (РС). Поред тога, постоји и један аутономни дистрикт (Брчко). Законодавна власт на државном нивоу повјерена је дводомној Парламентарној Скупштини, коју чине Представнички Дом, чији чланови се бирају директно, и Дом Народа, чији чланови се бирају индиректно.

Сви бирачи у БиХ имају право бирати 42 посланика за Представнички дом БиХ. Поред тога, исти бирачи бирају трочлано државно Предсједништво. Ова институција заједнички проводи извршну власт на државном нивоу.²

На ентитетском нивоу, бирачи у ФБиХ бирају 98 посланика за Представнички дом Федерације БиХ и десет кантоналних скупштина. У Републици Српској, гласачи бирају 83 посланика за Народну скупштину РС-а, те предсједника и два допредсједника.³ МИПМ је дала коментаре само у вези кантоналних избора у Федерацији Бих (ФБиХ) и то само у оној мјери у којој они утичу на предсједничке и парламентарне изборе.

Изборни оквир у БиХ је и даље веома сложен и одражава јединствене уставне аранжмане ове земље.⁴ Изборни закон БиХ из 2001. године представља основу законодавног оквира, која је у априлу 2006. претрпјела одређене измјене. Амандманима су уведене значајне измјене, укључујући и нови систем пасивне регистрације бирача, те укидање изборних притужби и жалбеног вијећа. Изборни закон је, надаље, допуњен детаљним прописима Централне изборне комисије и другим релевантним законским одредбама. Изборни закон, уопштено представља веома добру основу за процес демократских избора, изузев у дијелу који се односи на раније поменута уставна ограничења.

Као што је раније наглашено у извјештајима ОЕБС/ОДИЉП-а⁵ и мишљењима Венецијанске комисије⁶, правни оквир и даље сужава ограничења која се односе на

² У РС-у је изабран један члан из реда српског народа, а у Федерацији БиХ, по један члан из реда Хрвата и Бошњака

³ Бирачи у Брчком могу бирати да гласају као бирачи Федерације БиХ или РС-а.

⁴ Устав БиХ је заправо додаток Општом оквирном споразуму за мир из 1995. године (Дејтонски споразум), који међународној заједници, а посебно Високом представнику, повјерава веома широке овласти. Међутим, садашњи Високи представник није користио своје прерогативе како би наметао одлуке или разрјешавао дужности одређене службенике у складу са овластима и дужности одређене службенике у складу са овластима из Бона.

⁵ ОЕБС/ОДИЉП ИПМ Финални извјештај о Општим изборима у Босни и Херцеговини, 5. октобра 2002. године. На примјер, http://www.osce.org/documents/odihr/2003/01/1188_en.pdf.

етничку припадност на уштрб могућности кандидата да се кандидује на неко од изборних мјеста. Грађани који се не идентификују са једим од три „конститутивна народа“, односно Бошњацима, Хрватима и Србима, немају се право кандидовати за предсједништво БиХ и РС-а. Такође, бирачи који су регистровани у Федерацији БиХ могу ограничити своје гласове за предсједничког кандидата само на Бошњаке или Хрвате, а Срби могу гласати само за српског члана предсједништва. Овакве мјере су веома дискриминаторне и супротне обавезама из Копенхагена и Протокола бр. 12 Европске конвенције о људским правима. Оне, такође, крше обавезе преузете према Вијећу Европе.⁷

Администрација избора

Општи избори 1. октобра проведени су на три нивоа, односно на нивоу Централне изборне комисије (ЦИК), 142 општинске изборне комисије (ОИК/МЕЦ) и 4.299 бирачких одбора (БО) са преко 15000 чланова. Централну изборну комисију и општинске изборне комисије бирају Парламент, односно општински органи власти на мандат од пет година. Надаље, општинске изборне комисије за сваке изборе бирају бирачке одборе. Седмочлана Централна изборна комисија одражава етнички баланс, а председавајући се бира из реда чланова комисије и ротира се сваких 15 мјесеци. До прошле године, Централна изборна комисија је имала и три међународна члана. Ова мјеста су сада попуњена са по једним чланом из сваког од три „конститутивна народа“. Захваљујући томе, ови избори ће бити први избори које ће проводити искључиво бх власти.

Централна изборна комисија је врло ефикасно елаборирала различите прописе и подзаконске акте који су били неопходни за јединствену и правовремену имплементацију законских одредби. Све важније одлуке су углавном донесене концензусом. Централна изборна комисија је, такође, уживала велико повјерење политичких странака.

Општинске изборне комисије су веома добро организоване, имају неопходно искуство и спремне су за изборе. Већина општинских изборних комисија је детаљно и одговорно испунила своје обавезе у смислу обучавања бирачких одбора у својим општинама. Ипак, услјед недостатка финансијских средстава Централна изборна комисија није успјела припремити ни приручник нити друге материјале који су неопходни за јединствено провођење активности на дан избора. Посљедица тога су несистематични програми обуке за бирачке одборе. Додатну потешкоћу код провођења избора представља и непостојање службено одобрене верзије Изборног закона.

У складу са законским одредбама, Централна изборна комисија је разрадила систем жријебања за именовање бирачких одбора, који је проширен у складу са ранијим условима о мултиетничком саставу. Међутим, техничка грешка која се поткрала приликом првог жријебања довела је до прекомјерне заступљености одређених политичких субјеката. Комисија је наложила провођење другог жријеба, након чега су успјешно формиран бирачки одбор и у складу са законски прописаним роковима. Неке општинске изборне комисије су изразиле забринутост због чињенице да велики број бирачких одбора нема ранијег искуства у овим пословима и да би се то могло одразити на њихов радни учинак на дан избора.

⁶ Види Мишљење о уставној ситуацији у БиХ и овласти Високог представника од 11. марта 2005. године. (ЦДЛ-АД (2005)004.

⁷ Види Мишљење о приступању 234 (2002) и Резолуцију 1513 (2006.)

Неке мање странке нису номинирале довољан број чланова за попуњавање свих упражњених мјеста у бирачким одборима. Сходно томе, општинске изборне комисије у којима је то био случај, биле су дужне попуњити упражњена мјеста оним бирачима који су имали ранијих искустава са радом на изборима и који живе у датој општини. Таква именовања, као и неке номинације за предсједничке функције, постале су предметом притужбе које су упућене општинским изборним комисијама. Све поменуте притужбе су ријешене без пуно контроверзи. Многе странке су изразиле своју забринутост у вези овог процеса, неки су чак тврдили да су неке друге странке мијењале мјеста бирачких одбора како би придобили одређене комисије на своју страну. Такве притужбе се, међутим, не могу доказати.

Посебне категорије бирача (гласање у одсуству, гласање посредством мобилних тимова, непотврђени гласачки листићи, гласање у иностранству), захтијевале су организацију специјализираних бирачких мјеста и посебно пребројавање у Главном центру за пребројавање у Сарајеву. Иако је Централна изборна комисија брижно регулисала његов рад како би осигурала транспарентне и одговорне процедуре пребројавања, рад Главног центра за пребројавање још увијек није употпуњен и може потрајати нешто дуже од седам дана, што ће довести до одлагања објављивања коначних резултата избора. Посљедица овога могу бити разлике које ће се појавити између прелиминарних и коначних расподјела мјеста, што свакако може утицати на повјерење јавности.

Регистрација бирача

Уопштено гледајући, прелазак са активног на пасивни систем регистрације бирача је протекао у миру и чини се да је веома добро прихваћен. Централни регистар бирача (ЦРБ) из којег су узети подаци за гласачке листе, затворен је 17. августа. Од 15. септембра укупан број бирача повећао се за преко 400,000 бирача, до укупног броја од 2,755,207, док се број бирача у одсуству смањио готово пет пута.

По службеним процјенама, један мањи број бирача није уврштен у ЦРБ због тога што нису регистровани у ЦИПС-овој бази података на којој се ЦРБ, заправо, темељи. Да би обухватила и ове бираче, Централна изборна комисија је одлучила укључити све бираче који су поднијели захтјеве код ЦИПС-а у периоду између 17. августа и 15. септембра као додатак ЦРБ извадцима који представљају бирачке листе. Ове листе су достављене бирачким одборима два дана прије избора.

Бирачима који су поднијели захтјев за регистрацију након 15. септембра дозвољено је да гласају путем непотврђених гласачких листића, на основу њихових привремених личних карата које су издали релевантни ЦИПС-ови уреди.

Расељена лица (РЛ) морала су одлучити до 18. јула да ли своје право гласања желе остварити у својим пријератним (1991) општинама или у мјестима гдје тренутно имају пребивалиште. Лицима која су изгубила свој статус расељених лица у периоду од овог дана и дана затварања ЦРБ-а, односно 17. августа, одлуком Централне изборне комисије дозвољено је да задрже своје специјално право у сврху ових избора. Ова одлука се показала веома добром јер је преципирана као веома инклузивна, а донесена је након детаљног испитивања и у складу са прописима ЦИК-а. Ова одлука је омогућила гласање за неких 4,000 бирача.

Овјера кандидата

Процес овјере је завршен у законски прописаном року. Након окончања процеса разматрања притужби, извршена је овјера укупно 56 политичких субјеката који су се кандидовали на свим нивоима. Међу њима, укупно 36 странака, 8 коалиција и 12 независних кандидата натјецали су се на државном и ентитетском нивоу.⁸ Укупно 7,245 кандидата се успјешно регистровало на 773 засебне листе за све изборне позиције, одосно 527 кандидатских листи, не узимајући у обзир кантоналне изборе. Редослијед на гласачким листићима је утврђен жријебањем и до сада није било притужби у том погледу.

Предизборно окружење

Иако су предизборне кампање почеле неколико мјесеци прије избора, нагло су се појачале након објављивања службеног почетка заговарања 1. септембра. Интензитет предизборних активности је варирао широм земље. Предизборне активности су обухватале окупљања, мање јавне састанке, промовисање кампање по систему „од врата до врата“, постере и значајно кориштење медија. Примјећена је неколико предизборних постера изложених на јавним зградама.

Немогућност усвајања уставних промјена у априлу 2006. године утицало је на позицију странака током избора, а неке домаће политичке снаге су то користиле и током својих предизборних кампања. Док су неке странке настојале истаћи профил економских питања, образовања и социјалног осигурања, кључна питања уставне структуре су ипак превагнула, те је највећи дио кампања био обојен националистичком реториком. Кључни бошњачки политичари су заговарали даљу интеграцију БиХ као једне јединствене државе без ентитета. Неки српски политичари су поново потезали питање референдума за независност РС-а. Понекад су се повлачиле паралеле између статуса РС и текућих преговора о Косову. 18. септембра Високи представник је јавно опоменуо господина Додика, предсједавајућег СНСД-а, да ће морати подузети одговарајуће кораке против њега уколико настави користити језик којим потиче на одвајање. Поред тога, неки хрватски политичари су и даље заговарали идеју о могућности креирања трећег, хрватског ентитета.

Одлука СДП-а да у Федерацији кандидује само Хрвата за државно предсједништво показала се веома контроверзном. Хрватске странке су се побуниле, наводећи како базна подршка СДП-у углавном долази од бошњачких бирача, да би хрватски представник могао бити изабран углавном од стране Бошњака.

Неколико примјера провокативних порука усмјерених против других етничких група забиљежено је на страначким окупљањима СДА и СДП-а у Брчком и Демократског покрета Српске на Палама. На предизборну атмосферу знатно је утицао наставак расправе о ратним злочинима у периоду 1992. до 1995. године.

По мишљењу многих, потписивање споразума о посебној сарадњи између РС-а и Србије у Бањој Луци само пет дана прије избора представља тек испразно политизовање са циљем освајања гласова бирача, али је ипак довело до коментара, како у земљи тако и у иностранству, који указују да би такав споразум потенцијално могао утицати на дестабилизацију БиХ, а самим тим и региона.

⁸ Подаци преузети од ЦИК-а .

Недељу дана прије избора, пет кандидата за државно Предсједништво објавили су да се повлаче из изборне трке. Ова одлука није имала правних посљедица, те су они службено ипак задржали свој статус кандидата.

Политичке странке су имале неколико притужби када су у питању кампање. Уопштено, ниједна странка није имала проблема код реализовања својих кампања. Примјећени су бројни примјери поцијепаних или ишараних постера. Неке од супротстављених странака су уопштено указивале на злоупотребу административних ресурса.

Политичке странке су исказале забринутост у погледу медијске покривености, иако се ни једна странка није пожалила да није остварила своје, законски прописано право на бесплатан медијски простор. Већина странака је исказала повјерење у рад Централне изборне комисије, иако су се многи прибојавали да би одређени бирачки одбори могли бити пристрасни, посебно у руралним подручјима. Врло често су наглашавали да је нови пасивни систем регистрације бирача унаприједио квалитет бирачких листи.

Учешће жена и националних мањина

Иако су усвајањем Закона о једнакости сполова 2003. године учињени помаци у смислу правног и институционалног оквира, жене у БиХ и даље нису адекватно заступљене у политичком и јавном животу, а имплементација овог закона је за сада ограничена. Изборни закон не садржи одредбе које регулишу полну заступљеност када је у питању провођење избора. Када су почетком 2006. године направљене измјене Изборног закона, интентивно лобирање Државне агенције за једнакоправност полова за интегрирање ових одредби није уродило плодом. Ипак, жене су укључене у готово све нивое изборне администрације. Од седам чланова Централне изборне комисије, једна је жена, док 30% предједавајућих опћинских изборних комисија чине жене. Неких 30 опћинских изборних комисија су по саставу биле искључиво мушке, док су забиљежене само двије које су по саставу биле искључиво женске.

Законске одредбе које регулишу сполну заступљеност на кандидатским листама су испоштоване, те жене представљају 37% свих кандидата у изборној утрци. Изборни закон инсистира да свака кандидатска листа обухвата најмање једну трећину мање заступљеног сполу, једнако распоређених на самој листи. 67 жена и 460 мушкараца нашло се на врховима кандидатских листи. Учешће женских кандидата у изборним кампањама је било веома ограничено.

У БиХ постоји 17 правно признатих националних мањина, али је већина њих веома мала. Роми представљају бројчано најзначајнију мањинску популацију. С обзиром да од 1991. године није рађен нови попис становништва и имајући у виду расељавање услјед рата, још увијек није дефинисана јасна слика о величини ромске популације. Процјене се крећу од 30,000 до 100,000. Током избора, ниједна политичка странка се није посебно залагала за интересе националних мањина у земљи, иако је барем једна странка на својој листи кандидата укључила представника ромске заједнице.

Медији

У БиХ влада плуралистичко медијско окружење које обухвата и приватне и јавне емитере и широк спектар штампаних медија. Испуњавање законске одредбе која јавним емитерима налаже осигуравање слободног медијског простора и емитовање редовних телевизијских дебата омогућило је кандидатима да пренесу своје поруке бирачком тијелу. Бирачи су, уопштено, били изложени широком спектру различитих стајалишта,

што им је дало прилику да на основу великог броја информација одлуче за кога гласати. Међутим, кампања у медијима се сводила на реторичке расправе између странака умјесто да се фокусира на нека суштинска питања.

Извјештавање о кампањама у вијестима било је веома ограничено услед ригорозног тумачења законских одредби. Ово је могло довести до медијске забуне у погледу дефиниције информисања јавности о кандидатима и промовисања кандидата. По мишљењу емитера, ако би се једном кандидату дала прилика да се његов разговор емитује током дневних вијести, онда би се исти услови морали омогућити свим другим кандидатима, да би се испоштовала одредба једнаких услова. Због тога су емитери у својим вијестима нерадо нудили живописније информације о предизборним кампањама.

Већина посматраних медија исказала је веома ограничено интересовање за изборне кампање.⁹ Умјесто тога, они су значајан дио својих ударних вијести посветили активностима органа власти, изван контекста изборних кампања. Резултати медијског праћења указују да је четири седмице прије избора, државни јавни емитер БХТ посветио 25% својих политичких емисија и ударних вијести активностима Савјета министара, о којима је извјештавано искључиво у позитивном или неутралном тону. Ентитетске владе су сљедеће на листи најбоље медијски покривених институција (16% ФБиХ, односно 21% РС), које су такође биле или позитивне или неутралне. Што се тиче политичких станакa и коалиција, највећа медијска покривеност је дата СНСД-у са 7%, односно СДА-у са 5% медијског простора. Иако је 64% медијске покривености СДА активности била позитивна, односно 36% неутрална, само 20% СНСД активности је у медијима оцијењено позитивним, у односу на 37% негативних.

Примјећене су неке јасне разлике у медијској покривености између ентитетских јавних емитера, чија се покривеност политичких субјеката базирала на етничким подјелама. Јавни емитер РС, РТРС фаворизирао је обавезне политичке теме у РС-у, а 62% својих политичких емисија и ударних вијести фокусирао је на активности Владе РС-а (44%), председника РС-а (10%) и СНСД-а (8%). Информације су углавном биле презентоване у позитивном или неутралном тону. Насупрот њима, јавни емитер ФБиХ, ФТВ фаворизирао је СДА, посветивши му 15% свог медијског простора (у позитивном или неутралном тону). Ударне политичке вијести и изборна хроника примарно се фокусира на активности Владе ФБиХ (28%), о којима је извјештавано у позитивном или неутралном тону.

Приватни емитери су такође исказали слабу заинтересованост за изборне кампање током својих ударних информативних вијести. ТВ Пинк је посветила 30% свог политичког програма и програма посвећеног изборима активностима Владе РС (углавном у позитивном или неутралном тону). Други најзаступљени политички субјект је био СНСД (25% , углавном позитивне покривености). Насупрот њима, Мрежа Плус, приватна мрежа додијелила је највећи дио свог политичког програма и ударних вијести активностима Савјета министара БиХ, Влади Федерације БиХ и СДА, о којима је извјештавала углавном у позитивном или неутралном тону. За разлику од њих, СНСД је имао углавном негативну или неутралну медијску покривеност. Трећи приватни емитер ОБН је слабије извјештавао о активностима органа власти, те је највећи дио свог простора посветио изборним и политичким активностима НСРЗБ.

⁹ Телевизија : Јавни емитери БХТ, ФТВ, РТРС, приватни емитери ОБН, Пинк ТВ БиХ и Мрежа Плус. Новине: Дневни Аваз, Ослобођење, Независне новине, Дневни лист и Глас Српске.

Штампани медији су осигурали веома богату покривеност активности изборних кампања и различитих погледа, али су постојано подржавали одређене политичке странке и коалиције. Захваљујући оваквој ситуацији, бирачи су могли формирати објективно мишљење о кампањама само ако су читали различите публикације.

Медијска покривеност регионалних медија у ударним терминима такође је била подијељена по етничким линијама. У Тузли, на примјер, локални емитер ТВ Тузла јасно је подржавао СДП, посветивши му 26% медијског простора испуњеног прекомјерно позитивним или неутралним информацијама. ХТВ Мостар, са сједиштем у Мостару, је био благо наклоњен ХДЗ-у. Трећи посматрани регионални емитер, АТВ (са сједиштем у Бањој Луци) највећи дио свог информативног програма посветио је активностима Владе РС-а.

Приговори и жалбе

Прије формирања изборне посматрачке мисије и током овјере кандидата, СБиХ је номинувала Бошњака као кандидата из Републике Српске (РС) за Предсједништво БиХ. Централна изборна комисија је одбила ову пријаву из горе наведених разлога, који ограничавају кандидатуру на основу етничке припадности. Ову одлуку је подржало и Апелационо одјељење Суда БиХ, али је уложена жалба код Уставног суда, као коначној апелационој инстанци. СБиХ је јавно објавила своју намјеру да поднесе жалбу на ову одлуку Европском суду за људска права.

Током процеса избора, поднесено је неколико формалних притужби општинским изборним комисијама. У већини случајева, изборни спорови су ријешени неформално, између политичких субјеката, без улагања формалних притужби. Централна изборна комисија је размотрила 20 жалби на одлуке општинских изборних комисија, које су се углавном односиле на формирање бирачких одбора и њихово именовање, а већина их је одбачена. Три притужбе поднесене Централној изборној комисији тичу се наводне употребе провокативног језика током кампање. Иако су све ове притужбе формално одбачене, Централна изборна комисија је покренула поступак по службеној дужности у једном од тих случајева. Установљено је да би пјесма која је кориштена током кампање Српске радикалне странке (СРС), „Др. Војислав Шешељ“ могла изазвати насиље или мржњу због одређених националистичких слогана које се у њој спомињу. Комисија је ову странку казнила максималном, законом предвиђеном новчаном казном.

Уложен је и приговор Централној изборној комисији због наводне злоупотребе јавних ресурса током кампање од стране једног кандидата. Постоји забринутост да је овај приговор одбачен на основу писма које је потписао предсједавајући ЦИК-а без претходног разматрања приговора на сједници ЦИК-а и колегијалне одлуке по овом питању.

На три одлуке ЦИК-а¹⁰ уложене су жалбе, које су накнадно подржане од стране Апелационог одјељења Суда БиХ. Суд је пресудио по жалбама са малим закашњењем услијед законских обавеза, али није дао образложење за то кашњење.

Регулаторна агенција за комуникације (РАК), чији је задатак да прати кршење одредби о емитовању током избора примила је 10 приговора на понашање медија. У овим притужбама се углавном говори о наводном неправедном третману политичких

¹⁰ Једна жалба је оспоравала одбијање захтјева за формирање бирачког одбора, а друге двије жалбе су доводиле у питање одбијање номинуваних кандидата за бирачки одбор на основу пропуштених рокова.

субјеката. Међутим, РАК је одлучила да се овим приговорима позабави након избора. Ранија одлука РАК-а би можда појаснила одређене елементе одредбе која регулише „једнак третман“, питање које емитери наводе као разлог за непокривање одређених врста изборних активности.

Према постојећем закону, не постоји дефинирано правило о одржавању јавних расправа по овим приговорима и рјешавању по жалбама. Иако органи задужени за пресуђивање у овим стварима могу, по својој процјени, организирати јавне расправе, то се у пракси ипак не дешава.

Домаћи посматрачи

Домаћи посматрачи су доста подијељени, а обим и методологије група посматрача у многоме се разликују. 29 домаћих невладиних организација (НВО) акредитованоје за посматрање избора, са укупно 4,136 домаћих посматрача које не номинирају политичке странке. Мрежа невладиних организација ОКО координирала је активности седам домаћих НВО-а који су вршили посматрачке активности широм земље. Осим тога, код општинских изборних комисија регистровано је око 30,000 посматрача испред политичких странака за дан избора.

Дан избора

На дан избора, према службеном извјештају ЦИК-а одзив бирача је био 54.48%.

По мишљењу посматрача МИПМ-а, у 92% случајева отварање бирачких мјеста је оцијењено као „добро“ или „веома добро“. Сва бирачка мјеста су отворена у року од 30 минута од законски прописаног рока. Међутим, у 6% случајева, краткорочни посматрачи су примјетили да присутни нису имали јасну слику о припремама за отварање, што је могло утицати на њихову свеукупну оцјену.

Гласање на дан избора је протекло у миру, иако су посматрачи на многим мјестима уочили претрпаност (9%) и групно гласање (33%).

У 3% бирачких мјеста, гласачке кутије нису биле адекватно запечаћене. Краткорочни посматрачи су римијетили неке процедуралне проблеме као што су бирачи који нису адекватно информисани о томе како да испуне гласачке листиће (30%). Те бирачи који не попуњавају своје гласачке листиће у тајности (19%) и неупоређивање потписа са потписом на личној карти (24%).

Са позитивне стране, краткорочни посматрачи нису примјетили случајеве вишеструког гласања или тзв. „карусел гласања“ (изношење гласачких листића изван бирачког мјеста). Међутим, на 55% бирачких мјеста бирачи су се враћали због тога што нису били на бирачким списковима гдје су регистровани (19%) или зато што су се обратили погрешном бирачком мјесту (20%). Бирачки одбори су били веома корисни у оваквим ситуацијама и помагали су бирачима да пронађу своја бирачка мјеста. Према мишљењу краткорочних посматрача свеукупни процес гласања је оцијењен као „добар“ или „веома добар“ у 94% случајева. Међутим, примјећени су случајеви у којима су чланови бирачких одбора или страначки посматрачи покушавали утицати на избор бирача.

Ситуација је била нешто лошија током пребројавања, те је разумијевање процедура од стране бирачких одбора оцијењено као „лоше“ или „веома лоше“ у 26% случајева. У 39% случајева бирачки одбори су имали потешкоћа код комплетирања резултата

протокола, а у 22% случајева резултати се нису сложили. Осим тога, постер са резултатима није био изложен на 34% бирачких мјеста, а у 44% случајева посматрачи нису имали на располагању обрасце са прелиминарним резултатима. Током затварања у 14% бирачких мјеста забиљежени су покушаји усмјеравања или ометања процеса пребројавања. По мишљењу чланова бирачких одбора многи од ових проблема су резултат слабе обуке прије самих избора.

Оно што је много озбиљније, краткорочни посматрачи су примијетили два издвојена покушаја фалсификовања. Један од случајева се десио у Ливну гдје је примјећено допуњавање гласачких кутија, а други се десио у Зворнику гдје су краткорочни посматрачи на једном бирачком мјесту примијетили да су политички посматрачи означавали бирачке листиће током пребројавања.

На основу иницијалних опсервација, табелирање на нивоу општинских изборних комисија је оцијењено као „добро“ или „веома добро“ у 92% случајева. Неслужбено, ниједна општинска изборна комисија није оцијењена као „веома лоша“. Општинске изборне комисије су генерално биле веома добро упознате са процедурама табелирања, а сви краткорочни посматрачи су организацију оцијенили позитивно. Услијед недостатака јасних инструкција од стране ЦИК-а, један број општинских изборних јединица је одлучио почети табелирање тек након што прими све материјале од бирачких одбора.

Неке странке су нарушиле период изборне тишине. ЦИК тренутно истражује наводе ових кршења.

Овај извештај је, такође доступан на службеним језицима БиХ. Међутим, енглеска верзија извештаја остаје једина службена верзија.

ИНФОРМАЦИЈЕ О МИСИЈИ И ЗАХВАЛНИЦЕ

ОЕБС/ОДИЉП Изборна посматрачка мисија отворена је у Сарајеву 25. августа са 14 стручњака и 17 дугорочних посматрача који раде у главном и осам регионалних центара. На дан избора, 364 краткорочна посматрача радила су у међународној изборној посматрачкој мисији (МИПМ), заједно са 46 парламентарца из Парламентарне скупштине ОЕБС-а и 19 из Парламентарне скупштине Савјета Европе (ПССЕ). Изборе је пратило укупно 43 посматрача из ОЕБС земаља. МИПМ је пратио гласање и пребројавање у преко 1600 бирачких мјеста широм земље и у 61 општинској изборној комисији након затварања бирачких мјеста како би пратио табелирање резултата.

Господин Давид Хеатх, члан Парламента Велике Британије-а и Парламанетарне Скупштине ОЕБС-а именован је од стране председавајућег ОЕБС-а за специјалног координатора краткорочне посматрачке мисије ОЕБС-а. Лорд Руссел-Јохнстон, бивши председник, а тренутно члан ПССЕ-а предводио је делегацију ПССЕ-а. Амбасадор Лубомир Копај председавао је ОЕБС/ОДИЉП Изборном посматрачком мисијом.

МИПМ се захваљује властима БиХ на позиву да узму учешће у посматрању избора, Централној изборној комисији за осигуравање акредитованих докумената, Министарству вањских послова и другим државним и локалним органима власти на свесрдној помоћи и сарадњи. ИЕОМ се такођер жели изразити своју захвалност ОЕБС-у Мисији у БиХ за подршку током трајања мисије, као и амбасадама ОЕБС земаља у Сарајеву.

За додатне информације, молимо контактирајте:

- Г-ђа Урдур Гуннарсдоттир, ОЕБС/ОДИЉП, гласноговорник (+48-603-683 122) или госп. Вадим Зхдановицх, ОЕБС/ОДИЉП, старији савјетник за изборе у Варшави (+48-603-942 914);
- Госп. Бас Клеин, Парламентарна Скупштина Савјета Европе у Стразбуру (+33-662-265 489);
- Госп. Андреас Бакер, Парламентарна Скупштина ОСЦЕ-а у Копенхагену (+45-601-08030);
- Амбасадор Лубомир Копај, Шеф ОЕБС/ОДИЉП ИПМ у Сарајеву (+387-33-752 888).